

Галкоўская Г.Л.,
выкладчык

ПРАБЛЕМЫ НАВАТАРСТВА Ё РЭЖЫСУ- РЫ ТЭАТРАЎ-СТУДЫЙ У БЕЛАРУСІ КАНЦА 80-х – пач.90-х ГАДОЎ

З'яўленне студыі -- заўсёды адлюстраванне альбо тэатральнага росту, альбо тэатральнага крызісу.

Калі азірнуцца назад, то ўбачым, што стварэнне першых у краіне тэатраў-студый звязана хутчэй з рэакцыяй на адсутнасць змен у грамадстве і тэатральнай сітуацыі.

Студыя сведчыць аб сувязі рэчаіснасці і наступлення новага часу. Цяперашні студыйны рух існуе больш чым 10 год. Дзякуючы яму ў беларускі і тэатры сфармавалася ідэя шматварыянтнага тэатра і існавання розных тэатральных напрамкаў.

Сучаснасць студыйнага мастацтва -- рызыкавыя эксперыменты ў галіне парадаксальнага тэатра і пошукі знешніх сродкаў выразнасці, тэхнічных эфектаў. Гэта робіць асаблівы ўплыў на фарміраванне творчай асобы студэнта і ставіць задачу перад выкладчыкамі ў плане фарміравання эстэтычнага ідэалу.

Наглядаюцца агульныя тэндэнцыі творчых пошукаў у рэжысуры студыйнага руху. Сучасныя студыі можна падзяліць на два тыпы. Адны з іх у першую чаргу тэакаюць сродкі знешняй выразнасці, адсюль і імкненне да больш яркай і вынаходлівай формы, выразнай сцэнаграфіі. Стыль другіх -- вельмі прасты, часам зусім не мае "тэатральнай атрыбутыкі". Іх мэта - пошукі чыста чалавечага кантакту з гледачом. Адсюль асобная канцэнтрацыя на ўнутранай тэхніцы актёра. Студый другога тыпу менш, чым першага.

Значна ўзраслі патрабаванні да сцэнічнага мастацтва, і рэчаіснасць патрабуе ад выкладчыкаў спецыялізацыі больш складанай і дасканалай метадыкі навучання рэжысёрскаму мастацтву.

Сучасны выкладчык павінен улічваць тэндэнцыі сённяшняга творчага працэсу і імкнуцца сінтэзаваць класічную і сучасную школу.

Паўстае чарга найбольш значных праблем развіцця студыйнага мастацтва. Па-першае, вызначаецца тэндэнцыя да растварэння аўтарскай тэмы ў канцэпцыі рэжысёрскай задумкі, што прыводзіць да сцірвання асаблівасцей драматургіі.

Па-другое, існуе перагрузка рэжысёрскімі знакамі і сімваламі, пмятлікімі прыстасаванымі.

Па-трэцяе, вызначаецца аднастайнасць у вырашэнні сцэнічных вобразаў, што зніжае ўзровень эмацыянальнага ўспрымання ў гледача.

Па-чацвёртае, частасць ўжыванне гратэску як асноўнага мастацкага прыёму прыводзіць да аднастайнасці тэатральнага вырашэння.

У сувязі з гэтым у метадыцы выкладання трэба ўлічваць праблемы сучаснага творчага пошуку і надаць асобную ўвагу аэвалюцыі студэнтамі элементамі школы, большаму ўдасканаленню ўнутранай тэхніцы актёра.

Лапчыніна З.Ф.,
ст.выкладчык

УДАСКАНАЛЕННЕ СІСТЭМЫ НАВУЧАННЯ СТУДЭНТАЎ СПЕЦЫЯЛІЗАЦЫІ "РЭЖЫСЁР АМАТАРСКАГА ТЭАТРА" НА АСНОВЕ МІЖПРАДМЕТНЫХ СУВ'ЯЗЕЙ

Мэта выкладчыка Беларускага ўніверсітэта культуры - навучыць кожнага студэнта адказна і патрабавальна ставіцца да сваёй справы, улічваць сучасныя патрабаванні ў галіне культуры. Гэтаму павінны садзейнічаць такія дысцыпліны, як "Рэжысура і майстэрства актёра", "Сцэнічная мова", "Культура мовы", "Сцэнічны рух", "Музыка ў спектаклі", "Трым" і інш.

Мы павядзем гаворку пра "Сцэнічную мову" і "Культуру мовы".

Добры? Злы? Упарты? Духоўна багаты ці бедны? Усё гэта мы вызначым па мове. "Загавары хутчэй, каб я цябе ўбачыў!" - сказаў некалі Сакрат, калі да яго прывялі вучня для выяўлення яго здольнасцей. Нават самая паўсядзённая гаворка - складаны моўны акт.

Выкладчыкамі тэатральных навучальных устаноў распрацавана сістэма разнастайных практыкаванняў, якія дапамагаюць адчуваць, дзейнічаць, думаць у прапанаваных абставінах.

"Перш чым выступіць перад публікай, актёр павінен прайсці цэлую школу тэатральнага мастацтва. Ён павінен навучыцца валодаць мімікай, жэстамі, а асабліва ж голасам, каб кожнае слова яго даходзіла да сыху гледача

выразна, дасканала, членараздзельна", - пісаў у свой час В.Авінарыус.

Кіраўнік тэатральнага самадзейнага калектыву - гэта перш за ўсё асоба, якая ўсё сказанае павінна рэалізаваць на практыцы. Страссямі, як і ў жыцці, апантаны літаратурныя і сцэнічныя героі. Яны любяць, ненавідзяць, зайздросцяць, абураюцца, гневаюцца і г.д. Любое пачуццё перажывасца. Таму ўсе эмацыянальныя правы чалавека павінны ўлічвацца выкладчыкамі "Сцэнічнай мовы" і "Культуры мовы".

У сучасным тэатры існуюць дзве крайнасці. З аднаго боку - жаданне быць бліжэй да побытавай мовы, без залішняй дэкламацыі, якая прыводзіць да неразумення таго, што гаворыцца са сцэны, і тым самым губляе свай сэнс. З другога боку - дэкладнае словавымаўленне, якое так перашкаджае дзеянню.

Тэндэнцыя ж у сучаснай драматургіі да неспяматслоўя ставіць больш складаныя патрабаванні да будучых акцёраў і рэжысёраў самадзейных тэатраў. А абыхавасць да вымаўлення можа змяніць сэнс сказанага.

Слова павінна быць дзейным. Ёсць розныя этапы працы над мовай, ад разгадкавання сэнсу слова да сувязі яго з дзеяннем. Ад прымавак, скорараворака, трэнінгу - да літаратурных твораў. Праца над тэкстам мае вялікае выхаваўчае значэнне, яна фарміруе светапогляд рэжысёра. Таму трэба вельмі ўважліва ставіцца да слова як сродку сцэнічнай выразнасці.

Вучэбны матэрыял павінен быць разнастайным. І тут вельмі важна весці комплекснае выхаванне. Тэатральная гульня - акцёр-глядач - павінна праводзіцца ў час працы над мовай. Гульня захапляе студэнтаў і выклікае добрыя эмоцыі, дапамагае дэкладна фарміраваць свабоднае гучанне голасу. Рухі каардынуюцца з мовай, з гучаннем галосных і зычных і іх спалучэннем у розным рытме. Гэтаму садзейнічае і свядомы падыход да рытмічных функцый свайго цела. (Тут вельмі добра імправізаваць на тэму любога спектакля, які знаходзіцца ў працэсе рэпетыцыі на занятках па майстэрству акцёра.) Рытм акцёра паслядоўна пераходзіць у псіхафізічны стан сцэнічнага вобраза.

Адным з неабходных момантаў навучання студэнтаў з'яўляецца выкарыстанне тэхнічных аўдыё- і відэасродкаў. Гэта патрабуецца для якаснага аналізу моўных здольнасцей студэнтаў і для выкаранення недахопаў. Асаблівае значэнне мае праца з тэхнічнымі сродкамі па развіцці моўнага слыху. Яна дапамагае пера-

даць інтанацыйны малюнак слова, выявіць якасць гучання, зняць мускульнае напружанне, змяніць ці паслабіць гук, змяніць рытм мовы.

Ад простых задач - дзейнічаць ад "я" ў прапанаваных абставінах - трэба перайсці да больш складаных практыкаванняў над тэкстам з тым, каб раздзелы курса "Сцэнічная мова", прысвечаныя дыкцыі, дыханню і голасу, арфаэзіі, працы над словам, былі паспяхова засвоены. Гэтаму павінна садзейнічаць цесная сувязь з выкладаннем спецыяльных дысцыплін, асабліва з курсам "Рэжысура і майстэрства акцёра".

Пасюціна З.М.,
дацэнт

АБ НЕКАТОРЫХ АСПЕКТАХ ЭМАЦЫЯНАЛЬНАСЦІ АКЦЁРСКАЙ ТВОРЧАСЦІ

Адзін з асноўных паказчыкаў сапраўднай мастацкасці ў тэатры -- эмацыянальная насычанасць выканання. Эмацыянальнасць уласціва ўсім відам мастацтва. Але ў тэатры маюцца на ўвазе сцэнічныя перажыванні акцёра, а не яго пачуцці. Сцэнічныя перажыванні - гэта цэлы комплекс адчуванняў, думак, пачуццяў, якія бесперапынна мяняюцца разам з "жыццём ролі", якую акцёр выконвае.

Ці можа чалавек быць адначасова абыхавым і ўзрушаным? Захопленым і непарушна спакойным? Ці можна патрабаваць ад чалавека, каб ён ператварыўся ў ..двух? Раздвоіўся? Станіслаўскі характарызуе гэты своеасаблівы псіхічны стан менавіта так: раздваенне. Выяўляецца супярэчнасць паміж эмацыянальным станам акцёра і "эмацыянальным станам" персанажа, якога той увасабляе. Гэта супярэчнасць і дазволіла аўтару "Парадокса пра акцёра" Дэні Дзідро сьвярджаць, што чым больш шчыра акцёр перажывае, тым горш ён іграе, а калі захопіцца да самазабыцця, дык рызыкуюе зрабіцца проста смешным.

Працуючы на сцэне, акцёры так званага "тэатра прадстаўлення" паказваюць глядачу не сам творчы працэс, а толькі яго вынікі. Пасля таго як вобразу знойдзена адпаведнае мастацкае ўвасабленне, такія акцёры замацоўваюць